

ULUSLARARASI EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLAR SÖZLEŞMESİNİN SEÇMELİ PROTOKOLÜ

(BM Genel Kurulunun 10/12/2008 tarih ve 63/117 sayılı kararıyla kabul edilmiş, 24/09/2009 tarihinde imzaya açılmış ve fakat Kasım 2009 itibarıyla yürürlüğe girmemiştir)¹

Başlangıç

Bu Protokole Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartında ilan edilen ilkelere uygun olarak, insanlık ailesinin tüm üyelerinin doğuştan sahip bulundukları/(varlıklarına

¹ “Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü” (“ESKHS/SP”) (*Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10/12/2008 tarih ve 63/117 sayılı kararıyla kabul edilmiş, 24/09/2009 tarihinde imzaya açılmıştır; ancak Kasım 2009 tarihi itibarıyla henüz yürürlüğe girmemiştir. Protokol metni, Genel Kurulun 10/12/2008 tarihli kararının ekidir; bu kararın 1 numaralı bendinde, Genel Kurulun karara ekli Protokolü kabul ettiği yazılıdır. Öte yanda, Protokolün kabul edildiği Genel Kurul kararının tarihi ile Protokolün imzaya açılması arasında pek mutad olmayan şekilde yaklaşık bir yıla varan bir zaman aralığı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, Genel Kurulun anılan kararının 2 numaralı bendinde açıklanmıştır. Buna göre, Genel Kurul, bu Seçmeli Protokolün 2009 yılında yapılacak imza töreninde imzaya açılması tavsiyesinde bulunmuş ve BM Genel Sekreteri ile İnsan Hakları Yüksek Komiserini bu konuda gerekli yardımı sağlamaya davet etmiştir.

10/12/2008 tarihli “ESKHS/SP”nin Türkçe çevirisi ilk kez bu derlemeye yayınlanmaktadır. Belgenin taslak çevirisi İÜHF Araştırma Görevlisi sayın İzzet Mert Ertan tarafından yapılmış ve tarafımdan uyumlaştırması yapılarak ve açıklayıcı dipnotları eklenerek bu derlemeye konulmuştur. Sayın Ertan’a nazik işbirliği için teşekkür ediyorum.

yerleşik) kişi onurlarının ve eşit ve devredilemez haklarının dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu *dikkate alarak*,

Evrensel İnsan Hakları Bildirisinin^(*) 2 tüm insanların özgür ve kişi onuru ve haklarda eşit olarak doğduğunu ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka görüş, ulusal ya da sosyal köken, mülkiyet, doğum ya da başka statü gibi hiçbir farklılık gözetilmeksizin herkesin (Bildiride) öngörülmüş olan hak ve özgürlüklere sahip olduğunu ilan ettiğini *not ederek*,

Evrensel İnsan Hakları Bildirisinin ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin^(**) 3 özgür insanların korkudan ve yoksulluktan kurtulma

(*) Resolution 217 A (III). (Bu dipnot Protokolün orijinal metninde yer almaktadır. Bizim eklediğimiz dipnotlarından ayrılmasını sağlamak amacıyla yıldız işaretli olarak gösterdik).

² “ESKHS/SP”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında göndermesi yapılan “Evrensel İnsan Hakları Bildirisi” (“EİHB”) (“*Universal Declaration of Human Rights*”), BM Genel Kurulunun 10/12/1948 tarih ve 217 A (III) sayılı kararıyla kabul ve ilan edilmiştir. “EİHB”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

(**) Resolution 2200 A (XXI), annex. (Bu dipnot Protokolün orijinal metninde yer almaktadır. Bizim eklediğimiz dipnotlarından ayrılmasını sağlamak amacıyla yıldız işaretli olarak gösterdik.)

³ “ESKHS/SP”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında geçen “*International Covenants on Human Rights*” ibaresi, BM “MSHS” (“*International Covenant on Civil and Political Rights*”) ile “ESKHS”nin (“*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*”) her ikisini birden kastettiğinden, anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla “Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi” şeklinde çevirdik. Her iki Sözleşmenin başlığındaki terimin “*Convention*” değil, “*Covenant*” olduğuna dikkati çekelim. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku doktrininde de “*International Covenants on Human Rights*” ibaresi bu iki sözleşmeyi belirtmek üzere kullanılmaktadır. Başka deyişle, bu terimlerle anlatılmak istenen, genel olarak, BM’nin insan haklarına ilişkin sözleşmeleri değil ve fakat spesifik olarak belirttiğimiz iki sözleşmedir. Dolayısıyla anılan ibarenin doğru anlaşılmasını sağlamak için, burada verdiğimiz şekilde bir açıklama getirilmesi yahut da çevirinin anılan sözleşmelerin tam adlarının verilmesi yoluyla yapılması zorunlu gözükmektedir. Ekleyelim ki, anılan ibare başka belgelerde de geçmektedir. Örnek olsun,

özgürlüğünü kullanma idealinin ancak herkesin medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal haklardan yararlanabileceği şartların yaratılması durumunda gerçekleştirilebileceğini kabul ettiğini *yeniden hatırlatarak*,

Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrenselliğini, bölünmezliğini, birbirine bağımlı/(bağlı) ve birbiriyle ilişkili olduğunu *yeniden teyit ederek*,⁴

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesine⁵ (bundan böyle “Sözleşme” olarak anılacaktır) Taraf her bir Devletin

18/12/1979 tarihli “Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında, 20/11/1989 tarihli BM “Çocuk Hakları Sözleşmesi”nin Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında, 06/10/1999 tarihli “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü”nün (KKAOKS/SP) Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında yahut 07/11/1967 tarihli “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi”nin Başlangıç bölümünün dördüncü paragrafında, 25/11/1981 tarihli “Din ya da İnanca Dayanan Her Biçimiyle Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi”nin Başlangıç bölümünün ikinci paragrafında, 18/12/1992 tarihli “Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirisi”nin Başlangıç bölümünün sekizinci paragrafında da aynı terimler geçmektedir. Bu dipnotta anılan tüm belgelerin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirilerine bu derleme içinde yer verilmiştir.

⁴ “ESKHS/SP”nün Başlangıç bölümünün dördüncü paragrafında geçen “tüm insan haklarının bölünmezliği ve bütünlüğü” standardı bağlamında, diğer belgelerde bulunan aynı yöndeki normlarla karşılaştırmalı şekilde bilgi için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2007, (Genişletilmiş 6. Baskı), sf.1673-1678. Örnek olarak bkz., BM Genel Kurulunun 04/12/1986 tarih ve 41/128 sayılı kararıyla ilan edilen “Gelişme Hakkı Bildirisi” (“*Declaration on the Right to Development*”) (md.6/2) hükmü. 04/12/1986 tarihli Bildirinin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

⁵ “ESKHS/SP”nün Başlangıç bölümünün beşinci paragrafında geçen “Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi” (ESKHS) (“*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*”), BM Genel Kurulunun 16/12/1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş, 19/12/1966 tarihinde imzaya açılmış ve 03/01/1976 tarihinde yürürlüğe

kendi başına ve özellikle ekonomik ve teknik alanlarda, uluslararası yardımlaşma ve işbirliği yoluyla elverişli/(mevcut) kaynaklarını azami düzeyde kullanarak, bilhassa yasal önlemlerin alınması dahil olmak üzere uygun/(gerekli) bütün araçları kullanmak suretiyle, bu Sözleşmede tanınan hakların aşamalı/(tedrici biçimde) tam olarak gerçekleştirilmesi için önlemler almayı taahhüt ettiğini *yeniden hatırlayarak*,

Daha ileri düzeyde Sözleşmenin amaçlarının gerçekleştirilmesi ve hükümlerinin uygulanması için Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesine (bundan böyle “Komite” olarak anılacaktır) bu Protokolde öngörülen görevleri/(işlevleri) yerine getirme yetkisinin verilmesinin uygun olacağını *dikkate alarak*,

Aşağıdaki hükümler üzerinde *anlaşmışlardır*:

Madde 1. Komitenin başvuruları alma ve inceleme yetkisi

1. İşbu Protokolün bir Tarafı durumuna gelen Sözleşmeye Taraf bir Devlet, Komitenin, işbu Protokol hükümleriyle öngörüldüğü şekilde başvuruları/(şikayet başvurularını) alma ve inceleme yetkisini tanır.
2. İşbu Protokole Taraf olmayan Sözleşme Tarafı bir Devlete ilişkin başvurular Komite tarafından alınmayacaktır.

Madde 2. Başvurular

Başvurular, bir Taraf Devletin yargı yetkisi altında olup, Sözleşmede düzenlenen ekonomik, sosyal ya da kültürel haklardan herhangi birinin o Taraf Devletçe gerçekleştirilen ihlalinin mağduru olduğunu iddia eden kişiler yahut kişi grupları tarafından ya da bunlar namına sunulabilir. Bir başvuru kişiler yahut kişi grupları namına sunulduğu takdirde, başvuru bu tür bir rıza olmaksızın onlar namına tasarrufta bulunmasının haklılığını göstermedikçe, bu başvuru, söz konusu kişi yahut grupların rızaları ile olacaktır.

girmiştir. “ESKHS”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

Madde 3. Kabul edilebilirlik

1. Komite, elverişli tüm iç hukuk yollarının tüketilmiş olduğunu netleştirmedikçe bir başvuruyu incelemeyecektir. Bu tür hukuk yollarının uygulanmasının makul olmayan ölçüde uzaması/gecikmesi halinde bu kural geçerli olmayacaktır.

2. Komite aşağıdaki durumlarda bir başvurunun kabul edilemez olduğunu ilan edecektir:

- (a) Başvuru iç hukuk yollarının tüketilmesinden itibaren bir yıl içinde sunulmadığı zaman; bunun istisnası, başvurunun başvurusunu o/(bir yıl) zaman sınırı içinde sunmasının mümkün olmadığını gösterebildiği hallerdir/(vakalardır);
- (b) Başvuruya konu teşkil eden olgular, bu Protokolün ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe girmesinden önceki bir tarihte vuku bulmuş olduğunda; bunun istisnası, söz konusu olguların bu tarihten sonra da sürmesi durumudur;
- (c) Aynı meselenin halihazırda Komite tarafından incelenmiş olması yahut bir başka uluslararası soruşturma ya da çözüm usulü çerçevesinde incelenmiş ya da inceleniyor olması halinde;
- (d) Başvurunun Sözleşme hükümleriyle bağdaşmaz olması halinde;
- (e) Başvurunun açıkça temelden yoksun bulunması, yeterli ölçüde temellendirilmemiş/(desteklenmemiş) olması yahut münhasıran kitle iletişim araçlarıyla yayınlanan raporlara/(haberlere/bilgiye) dayanıyor olması halinde;
- (f) Başvurunun, bir başvuruda bulunma hakkının kötüye kullanılmasını oluşturması halinde; yahut
- (g) Başvurunun isimsiz/(anonim) olması yahut yazılı olarak yapılmamış olması halinde.

Madde 4. Açık bir dezavantaj ortaya koymayan başvurular

Komite, başvurunun genel önemi haiz ciddi bir sorunu ortaya koyduğu düşüncesinde olmadıkça, gerektiği takdirde, başvurunun açık bir

dezavantajdan/(olumsuz durumdan/zarardan) mustarip olduğunu ortaya koymayan bir başvuruyu incelemeyi reddedebilir.

Madde 5. Geçici önlemler

1. Bir başvurunun alınmasından sonra ve fakat esasa dair bir belirlemeye/(karara) ulaşılmadan önce herhangi bir zamanda Komite, ilgili Taraf Devlete ivedi olarak incelenmesi için, ileri sürülen ihlallerin mağdurunun yahut mağdurlarının olası telafisi olanaksız zarar görmesini önlemek üzere istisnai şartlarda gerekli olabilecek geçici önlemleri alması yönündeki bir talebi iletebilir.

2. Komitenin bu Madde paragraf 1 çerçevesindeki takdir yetkisini kullanması halinde, bu (durum), başvurunun kabul edilebilirliğine yahut esasına ilişkin bir belirlemeye delalet/(işaret) etmez.⁶

Madde 6. Başvurunun iletilmesi

1. Komite, ilgili Taraf Devlete iletmeksizin bir başvuruyu kabul edilmez bulmadıkça, işbu Protokol çerçevesinde kendisine sunulan herhangi bir başvuruyu alenileştirmeme/(gizlilik) kaydıyla ilgili Taraf Devletin dikkatine sunacaktır.

2. (Böyle bir iletiyi) alan Taraf Devlet meseleyi ve, eğer varsa, o Taraf Devletçe sağlanmış olabilecek hukuk yollarını açıklayan yazılı açıklamalarını yahut beyanlarını altı ay içinde Komiteye sunacaktır.⁷

⁶ “ESKHS/SP” (md.5/1-2) hükümlerini karşılaştırınız, BM Genel Kurulunun 06/10/1999 tarih ve 54/4 sayılı kararıyla kabul edilerek 10/12/1999’da imzaya açılan ve 22/12/2000 tarihinde yürürlüğe giren “**Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü**” (“KKAOKS/SP”) (“*Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*”) (md.5/1-2) hükümleri. Geçici önlem kurumunun doğrudan “ESKHS/SP” metnine yerleştirilmesi, bu usulün sadece ilgili BM insan hakları sözleşmeleri Komitelerinin Usul Kuralları ile düzenlenmesinin vesile olduğu “hukuki bağlayıcılık” eksenli tartışmalara işbu Protokol özelinde son verecek olması yönüyle önem taşımaktadır.

⁷ “ESKHS/SP” (md.6/1-2) hükümlerini karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.6/1-2) hükümleri.

Madde 7. Dostane çözüm

1. Komite ilgili taraflara, meselenin Sözleşmede düzenlenen yükümlülüklerle saygı temelinde bir dostane çözüme ulaşması amacıyla, arabuluculuğunu sunacaktır.
2. Bir dostane çözüm üzerinde anlaşma, başvurunun işbu Protokol çerçevesinde incelenmesini sona erdirir.

Madde 8. Başvuruların incelenmesi

1. Komite işbu Protokol Madde 2 çerçevesinde aldığı başvuruları, bu belgelerin ilgili taraflara iletilmiş olması şartıyla, kendisine sunulan tüm belgelerin ışığında inceleyecektir.
2. Komite, işbu Protokol çerçevesindeki başvuruları incelerken kapalı oturumlar yapacaktır.⁸
3. İşbu Protokol çerçevesindeki bir başvuruyu incelerken Komite, uygun olduğu ölçüde, Birleşmiş Milletlerin diğer organlarının, uzmanlık kuruluşlarının, fonlarının, programlarının yahut mekanizmalarının ve bölgesel insan hakları sistemleri de dahil olmak üzere diğer uluslararası örgütlerin ürettiği ilgili belgelere ve ilgili Taraf Devletin gözlemlerine yahut yorumlarına başvurabilir.
4. İşbu Protokol çerçevesindeki başvuruları incelerken, Komite, Taraf Devletçe alınan önlemlerin makullüğünü Sözleşme Bölüm II'ye uygun olarak değerlendirecektir. Komite bunu yaparken, Taraf Devletin Sözleşmede düzenlenen hakların uygulanması için bir dizi olası siyasa önlemleri alabileceğini akılda tutacaktır.

Madde 9. Komitenin görüşlerinin (icrasının) takibi

1. Komite, bir başvuruyu inceledikten sonra, o başvuruya ilişkin görüşlerini, eğer varsa, tavsiyeleri ile birlikte ilgili taraflara iletacaktır.
2. Taraf Devlet, Komitenin görüşleri ile birlikte, eğer varsa, tavsiyelerini gerekli özenle değerlendirecek/(dikkate alacak) ve altı ay

⁸ “ESKHS/SP” (md.8/1-2) hükümlerini karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.7/1-2) hükümleri.

içinde Komiteye, Komitenin görüş ve tavsiyeleri ışığında gerçekleştirilen herhangi bir tasarrufa ilişkin bilgi verilmesi dahil, yazılı bir cevap sunacaktır.

3. Komite, Taraf Devleti, Sözleşme Madde 16 ve 17 çerçevesinde (sunacağı) müteakip raporlarında, Komitece uygun görülmüş olan önlemler de dahil, Komitenin görüşlerine yahut, eğer varsa, tavsiyelerine karşılık olarak almış olduğu önlemler hakkında daha fazla bilgi sunmaya davet edebilir.⁹

Madde 10. Devletlerarası başvurular¹⁰

1. İşbu Protokole Taraf bir Devlet bu Madde çerçevesinde herhangi bir zamanda, Komitenin, bir Taraf Devletin bir başka Taraf Devletin Sözleşme çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmediği iddiasıyla yaptığı başvuruları kabul etme/(alma) ve inceleme yetkisini tanıdığını beyan edebilir. Bu Madde çerçevesindeki başvurular ancak, Komitenin bu yetkisini kendisi bakımından tanıma beyanında bulunmuş olan bir Taraf Devlet tarafından sunulmuş ise kabul edilebilir ve incelenebilir. Bu tür bir beyanda bulunmamış bir Taraf Devlete ilişkin hiçbir başvuru Komite tarafından alınmayacaktır. Bu Madde çerçevesinde kabul edilen başvurular, aşağıdaki usule uygun olarak ele alınacaktır:

(a) Bu Protokole Taraf bir Devlet, bir başka Taraf Devletin Sözleşme çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmediği görüşünde ise, yazılı başvuru ile, bu meseleyi o Taraf Devletin dikkatine sunabilir. Taraf Devlet, Komiteyi de meseleden haberdar edebilir.¹¹ Başvurunun alınmasından sonra üç ay içinde başvuruyu alan Devlet, başvuruyu yapan Devlete, mümkün ve ilgili/(uygun) olduğu ölçüde, bu meseleye ilişkin olarak uygulanmış olan, derdest bulunan yahut uygulanmaya elverişli/(kullanılabilir) nitelikte olan iç hukuk usullerine ve

⁹ “**ESKHS/SP**” (md.9/1-3) hükümlerini karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “**KKAOKS/SP**” (md.7/3-5) hükümleri.

¹⁰ “**ESKHS/SP**” (md.10/1-2) hükümleri, “**MSHS**” (md.41/1-2) hükümleriyle büyük ölçüde koşuttur.

¹¹ “**ESKHS/SP**” (md.10/1, a)’nın “Taraf Devlet, Komiteyi de meseleden haberdar edebilir” şeklindeki ikinci cümle hükmü, “**MSHS**” (md.41/1, a)’da yer almamaktadır.

yollarına dair açıklamayı da dahil ederek, bu meseleyi açıklığa kavuşturan yazılı bir açıklamada ya da herhangi bir başka beyanda bulunacaktır;

(b) Bu mesele ilk başvurunun muhatap Devlet tarafından alınmasından sonra altı ay içinde ilgili her iki Taraf Devleti tatmin edecek şekilde çözüme kavuşturulmamış ise, bu Devletlerden her biri, Komiteye ve diğer Devlete bildirimde bulunmak suretiyle, bu meseleyi Komiteye gönderme hakkına sahip olacaktır;

(c) Komite kendisine gönderilen bir meseleyi ancak, bu meselede elverişli bütün iç hukuk yollarına başvurulmuş ve bunların tüketilmiş olduğunu belirledikten sonra ele alacaktır.¹² Bu hukuk yollarının uygulanmasının makul olmayan ölçüde uzamış/(gecikmiş) olması halinde bu kural aranmayacaktır/(geçerli olmayacaktır);

(d) Bu/(1 numaralı) paragrafın (c) alt paragrafı hükümleri saklı kalmak kaydıyla Komite, bu meselenin Sözleşmede düzenlenen yükümlülüklerle saygı temelinde¹³ dostane bir çözüme kavuşturulması amacıyla, kendisinin sağlayacağı iyi niyet/(arabuluculuk) girişimlerini ilgili Taraf Devletlerin yararlanmasına/(hizmetine) sunacaktır;

(e) Komite, bu Madde çerçevesindeki başvuruları incelerken kapalı oturumlar yapacaktır;¹⁴

(f) Bu/(1 numaralı) paragrafın (b) alt paragrafı uyarınca kendisine gönderilen herhangi bir meselede Komite, alt

¹² “**ESKHS/SP**” (md.10/1, c)’nin birinci cümle hükmü, “**MSHS**” (md.41/1, c)’den farklı olarak, ikinci belgede yer verilmiş bulunan “uluslararası hukukun genel olarak tanınmış ilkelerine uygun biçimde” ibaresini içermemektedir.

¹³ “**ESKHS/SP**” (md.10/1, d) hükmü, “**MSHS**” (md.41/1, e) hükmüne karşılık gelmektedir; ancak Protokol (md.10/1, d)’deki “Sözleşmede düzenlenen yükümlülüklerle saygı temelinde” ibaresine karşılık, MSHS (md.41/1,e)’de “bu Sözleşmede tanınan insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı temelinde” ibaresine yer verilmişti.

¹⁴ “**ESKHS/SP**” (md.10/1, e) hükmü, “**MSHS**” (md.41/1, d) hükmüne karşılık gelmektedir.

paragraf (b)'de anılan ilgili Taraf Devletlere konuyla ilgili her türlü bilgiyi sağlamaları çağrısında bulunabilir;

(g) Bu/(1 numaralı) paragrafın (b) alt paragrafında anılan Taraf Devletler, mesele Komite tarafından incelenirken, (Komite önünde) temsil edilme ve sözlü ve/veya yazılı sunumlarda bulunma hakkına sahip olacaklardır;

(h) Komite, bu/(1 numaralı) paragrafın (b) alt paragrafı çerçevesindeki bildirimin alınması tarihinden sonra işlemin zamanında yapılmasına gereken tüm özeni göstererek¹⁵, aşağıdaki şekilde bir rapor sunacaktır:

i. bu/(1 numaralı) paragrafın (d) alt paragrafındaki anlamda/(koşullar çerçevesinde) bir çözüme ulaşılmış ise, Komite raporunu, olguları ve ulaşılan çözümü içeren kısa bir açıklamayla/(beyanla) sınırlı tutacaktır;

ii. (d) alt paragrafındaki anlamda/(koşullar çerçevesinde) bir çözüme ulaşılmamış ise, Komite raporunda, ilgili Taraf Devletler arasındaki soruna dair ilgili olguları belirtecektir. İlgili Taraf Devletlerce verilmiş yazılı sunumlar ve yapılmış sözlü sunumların kayıtları/(tutanakları) bu rapora eklenecektir. Komite, ilgili Taraf Devletler arasındaki sorunla ilgili olduğunu düşündüğü herhangi bir görüşü yalnızca ilgili Taraf Devletlere de iletebilir.¹⁶

Her meselede, rapor ilgili Taraf Devletlere iletilecektir.

2. Bu Madde paragraf 1 çerçevesindeki bir beyan Taraf Devletler tarafından, suretlerini diğer Taraf Devletlere iletilecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir. Bir beyan, Genel Sekretere yapılacak bildirim ile her zaman geri alınabilir. Böyle bir geri alma, bu Madde çerçevesinde hali hazırda iletilmiş bir başvurunun konusu olan

¹⁵ “**ESKHS/SP**” (md.10/1, h) hükmündeki “işlemin zamanında yapılmasına gereken tüm özeni göstererek (*“with all due expediency”*)” ibaresi, bu normun karşılık geldiği “**MSHS**” (md.41/1, h) hükmünde spesifik tarih belirtilerek “on iki ay içinde” şeklinde ifade edilmiştir.

¹⁶ “**ESKHS/SP**” (md.10/1, h)’nin (ii) numaralı alt paragrafının üçüncü cümle hükmü, “**MSHS**” (md.41/1, h)’nin (ii) numaralı alt paragrafında bulunmamaktadır.

herhangi bir meselenin incelenmesine hâlel getirmez; ilgili Taraf Devlet yeni bir beyanda bulunmadıkça, beyanın geri alınması bildiriminin Genel Sekreter tarafından alınmasından sonra herhangi bir Taraf Devlet tarafından bu Madde çerçevesinde yapılan hiçbir başvuru alınmayacaktır.

Madde 11. Araştırma/(soruşturma) usulü

1. İşbu Protokole Taraf bir Devlet, herhangi bir zamanda Komitenin bu Madde çerçevesinde öngörülen yetkisini tanıdığını beyan edebilir
2. Komite Sözleşmede düzenlenen ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan herhangi birinin bir Taraf Devlet tarafından ağır/(ciddi) yahut sistemli olarak ihlal edildiğini gösterir güvenilir bilgi alırsa, o Taraf Devleti bu bilginin incelenmesinde işbirliği yapmaya ve bu amaçla anılan bilgiye ilişkin olarak gözlemlerini/(görüşlerini) sunmaya davet edecektir.
3. Komite, ilgili Taraf Devlet tarafından sunulmuş olabilecek herhangi bir gözlemi ve ayrıca kullanılabilir durumdaki herhangi bir başka güvenilir bilgiyi dikkate alarak, üyelerinden birini yahut daha fazlasını bir araştırma/(soruşturma) (“*an inquiry*”) yürütmek ve ivedi olarak Komiteye rapor vermek üzere görevlendirebilir. Bunun haklı/(gerekli) olması halinde ve Taraf Devletin rızasıyla, bu araştırma/(soruşturma), bir ülke ziyaretini içerebilir.
4. Bu tür bir araştırma/(soruşturma) alenileştirmeme/(gizlilik) esasına bağlı olarak yürütülecek ve işlemlerin tüm aşamalarında Taraf Devletin işbirliği aranacaktır.
5. Bu tür bir araştırma/(soruşturma) bulgularını/(tespitlerini) inceledikten sonra Komite, bu bulguları her türlü yorum ve tavsiyeler ile birlikte ilgili Taraf Devlete iletacaktır.¹⁷
6. İlgili Taraf Devlet, kendisine Komite tarafından iletilen bulgu, yorum ve tavsiyeleri aldıktan itibaren altı ay içinde kendi gözlemlerini Komiteye sunacaktır.
7. İşbu Madde paragraf 2 uyarınca yapılan bir soruşturmaya ilişkin işlemlerin tamamlanmasından sonra Komite, ilgili Taraf Devlet ile

¹⁷ “ESKHS/SP” (md.11/1-5) hükümlerini karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.8/1-5) hükümleri.

istişarelerde bulunarak, işbu Protokol Madde 15'te öngörülen yıllık raporuna söz konusu işlemlerin sonuçlarına dair bir özet dökümü/(açıklamayı) dahil etmeye karar verebilir.¹⁸

8. Bu Madde paragraf 1 uyarınca bir beyanda bulunmuş olan herhangi bir Taraf Devlet, Genel Sekretere bildirimde bulunarak bu beyanı her zaman geri alabilir.¹⁹

Madde 12. Araştırma usulü (sonuçlarının) takibi

1. Komite, ilgili Taraf Devleti, Sözleşme Madde 16 ve 17 çerçevesindeki raporunda, işbu Protokol Madde 11 uyarınca yürütülmüş olan bir araştırmaya/(soruşturmaya) karşılık olarak almış bulunduğu herhangi bir önlemin ayrıntıları hakkında kendisini bilgilendirmeye davet edebilir.²⁰

2. Komite, gerekli olması halinde, Madde 11 paragraf 6'da anılan altı aylık dönemin sona ermesinden sonra ilgili Taraf Devleti bu tür soruşturmaya karşılık olarak alınan önlemler hakkında kendisini bilgilendirmeye davet edebilir.

Madde 13. Koruma önlemleri

Bir Taraf Devlet kendi yargı yetkisine tabi bireylerin işbu Protokol uyarınca Komiteye başvurmalarından/(Komiteyle iletişim kurmalarından) ötürü herhangi bir biçimdeki kötü muameleyle yahut yıldırmaya/(sindirmeye) maruz bırakılmamalarını temin etmek üzere uygun/(gerekli) tüm önlemleri alacaktır.²¹

¹⁸ “ESKHS/SP” (md.11/7) hükmünü karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.9/1) hükmü.

¹⁹ “ESKHS/SP” (md.11/8) hükmünü karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.10/2) hükmü.

²⁰ “ESKHS/SP” (md.12/1) hükmünü karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.9/2) hükmü.

²¹ “ESKHS/SP” (md.13) hükmünü karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.11) hükmü.

Madde 14. Uluslararası yardımlaşma ve işbirliği

1. Komite, bunu uygun gördüğü takdirde, ve ilgili Taraf Devletin rızası ile, bir teknik tavsiyeye yahut yardımlaşmaya bir gereksinim/(gerek) bulunduğunu gösteren nitelikteki başvurulara ve soruşturmalara ilişkin kendi görüşlerini yahut tavsiyelerini, ve ayrıca, eğer var ise, Taraf Devletin bu görüşler ve tavsiyeler hakkındaki gözlemlerini ve önerilerini, Birleşmiş Milletlerin uzmanlık kuruluşlarına, fonlarına ve programlarına ve diğer yetkili organlara iletecektir.

2. Komite keza Taraf Devletin rızasıyla, işbu Protokol çerçevesinde incelenen başvuruların ortaya koyduğu herhangi bir meseleyi, Sözleşmede tanınmış hakların uygulanmasında ilerleme kaydedilmesinde Taraf Devletlere destek verilmesine katkıda bulunabilecek tavsiyeye şayan uluslararası önlemler hakkında karar vermelerine, her biri kendi yetki alanları içinde yardım edebilecek türde organların dikkatine de sunabilir.

3. Sözleşmenin içerdığı hakların etkili biçimde uygulanması için, ilgili Taraf Devletin rızasıyla, Taraf Devletlere uzman yardımı ve teknik yardım sağlamak ve böylelikle de işbu Protokol bağlamında ekonomik, sosyal ve kültürel haklar alanında ulusal kapasite inşasına katkıda bulunmak amacıyla, Birleşmiş Milletlerin mali düzenlemeleri ve kuralları uyarınca sevk ve idare edilecek olan bir kredi/(güvence) fonu ("*trust-fund*") Genel Kurulun ilgili usullerine uygun olarak kurulacaktır.

4. İşbu Madde hükümleri, her bir Taraf Devletin Sözleşme çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirme yükümlülüklerine hâlel getirmez.

Madde 15. Yıllık rapor

Komite işbu Protokol çerçevesindeki faaliyetlerinin bir özetini yıllık raporuna dahil edecektir.²²

Madde 16. Yayma ve bilgilendirme

Her bir Taraf Devlet, Sözleşme ve işbu Protokolü geniş ölçüde bilinir kılmayı ve yaymayı ve, özellikle, o Taraf Devleti ilgilendiren

²² "ESKHS/SP" (md.15) hükmünü karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli "KKAOKS/SP" (md.12) hükmü.

meselelere ilişkin bulunanlar olmak üzere, Komitenin görüşleri ve tavsiyeleri hakkındaki bilgilere erişimi kolaylaştırmayı ve bunu engelli kişiler için erişilebilir biçimlerde yapmayı taahhüt eder.²³

Madde 17. İmza, onay ve katılma

1. İşbu Protokol Sözleşmeyi imzalamış, onaylamış yahut Sözleşmeye katılmış herhangi bir Devletin imzasına açıktır.
2. İşbu Protokol Sözleşmeyi onaylamış yahut Sözleşmeye katılmış herhangi bir Devletin onaylamasına tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir.
3. İşbu Protokol Sözleşmeyi onaylamış yahut Sözleşmeye katılmış herhangi bir Devletin katılmasına açık olacaktır.
4. Katılma (işlemi), katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilmesiyle yürürlüğe girecektir.

Madde 18. Yürürlüğe giriş

1. İşbu Protokol onuncu onay yahut katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilme tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.
2. Onuncu onay yahut katılma belgesinin depo edilmesinden sonra işbu Protokolü onaylayan yahut Protokole katılan her bir Devlet bakımından Protokol, kendi onay yahut katılma belgesini depo etme tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 19. Değişiklikler

1. Herhangi bir Taraf Devlet işbu Protokolde bir değişiklik yapılması teklifinde bulunabilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine sunabilir. Genel Sekreter teklif edilen değişiklikleri Taraf Devletlere, teklifleri incelemek ve bunlar hakkında karar vermek için bir Taraf Devletler toplantısı yapılmasını tercih edip etmedikleri hakkında kendisine bildirimde bulunmaları talebiyle birlikte iletecektir. Böyle bir

²³ “ESKHS/SP” (md.16) hükmünü karşılaştırınız, 06/10/1999 tarihli “KKAOKS/SP” (md.13) hükmü.

ileti tarihinden itibaren dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte birinin bu tür bir toplantı yapılmasını tercih etmeleri halinde Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler himayesi altında (bu) toplantıyı yapacaktır. Hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin üçte ikilik bir çoğunluğu tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik Genel Sekreter tarafından onay için Genel Kurula ve bundan sonra kabul için tüm Taraf Devletlere sunulacaktır.

2. Bu Madde paragraf 1 uyarınca kabul edilen ve onaylanan bir değişiklik, kabul belgelerinin sayısının değişikliğinin kabul tarihindeki Taraf Devlet sayısının üçte ikisine ulaşmasından sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir. Bundan sonra, değişiklik herhangi bir Taraf Devlet bakımından, kendi kabul belgesinin depo edilmesini takip eden otuzuncu gün yürürlüğe girecektir. Bir değişiklik, yalnızca onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcı olacaktır.

Madde 20. Sözleşmeyle bağlı oluşun feshi

1. Herhangi bir Taraf Devlet Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği yazılı bildirim ile işbu Protokol ile bağlı oluşunu her zaman feshedebilir. Fesih, (fesih ihbar) bildirimin(in) Genel Sekreter tarafından alındığı tarihten altı ay sonra yürürlük/(işlerlik) kazanacaktır.

2. Fesih, feshin yürürlük kazanma tarihinden önce Madde 2 ve 10 çerçevesinde sunulmuş herhangi bir başvuruya yahut Madde 11 çerçevesinde başlatılmış herhangi bir usule, işbu Protokol hükümlerinin uygulanmasının sürmesine halel getirmeyecektir.

Madde 21. Genel Sekreter tarafından bildirimde bulunma

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Sözleşme Madde 26 paragraf 1’de anılan bütün Devletleri aşağıdaki hususlarda bilgilendirecektir:

- (a) İşbu Protokol çerçevesindeki imzalar, onaylar ve katılmalar;
- (b) İşbu Protokolün yürürlüğe giriş tarihi ve Madde 19 çerçevesindeki herhangi bir değişiklik;
- (c) Madde 20 çerçevesindeki herhangi bir fesih.

Madde 22. Resmi diller

1. İşbu Protokolün eşit derecede geçerli olan Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri Birleşmiş Milletler arşivlerinde depo edilecektir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Protokolün onaylı suretlerini Sözleşme Madde 26’da anılan bütün Devletlere iletacaktır.